

ISHLAB CHIQRISHDAGI EKOLOGIK XAVFSIZLIK VA MEHNAT MUHOFAZASI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK

Payzullayev Boburxon Behzod o'g'li
"TIQXMMI" Milliy tadqiqot universiteti
"Gidromelioratsiya" fakulteti 1-bosqich talabasi
Rahmonqulov Nodirbek Yo'ldosh o'g'li
"TIQXMMI" Milliy tadqiqot universiteti
"Gidromelioratsiya" fakulteti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya. *Mazkur maqola ishlab chiqarish jarayonlarida ekologik xavfsizlik va mehnat muhofazasi o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni tahlil qiladi. Xodimlarning salomatligi va ish sharoitlariga ta'sir etuvchi asosiy ekologik omillar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, iqlim o'zgarishi natijasida yuzaga keladigan ishlab chiqarish muhitidagi salbiy ta'sirlar va ularni yumshatish yo'llari statistik tahlillar asosida yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *ekologik xavfsizlik, mehnat muhofazasi, iqlim o'zgarishi, ishlab chiqarish, salomatlik, xavfsizlik choralari*

KIRISH

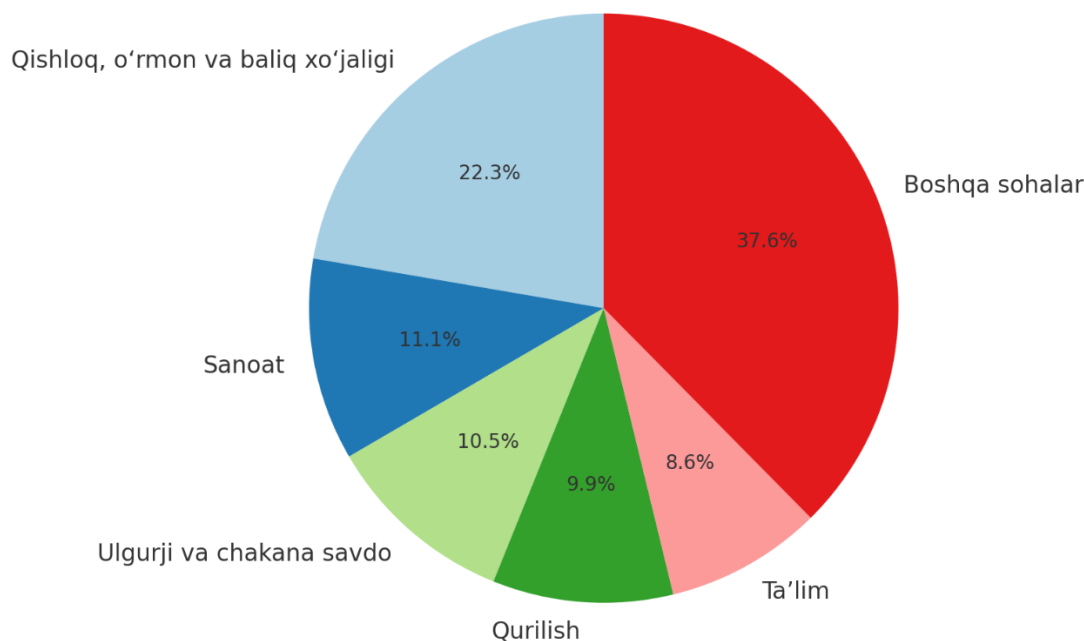
Bugungi kunda ekologik xavfsizlik masalalari jahon miqyosida inson faoliyatining barcha jabhalariga, shu jumladan ishlab chiqarish jarayonlariga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Iqlim o'zgarishi ishlab chiqarish tizimlarida yangi xavflarni keltirib chiqarmoqda, bu esa xodimlarning salomatligiga va ish samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi.

Ishlab chiqarishdagi ekologik xavfsizlik nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilishni, balki ishchilarning sog'lig'i va xavfsizligi uchun optimal sharoitlarni yaratishni ham o'z ichiga oladi. Bu masala O'zbekistonda iqtisodiy faol aholining bandlik darajasi yuqori bo'lgan qishloq xo'jaligi va sanoat kabi sohalarda ayniqsa dolzarbdir. Ishlab chiqarish jarayonlarida ushbu o'zgarishlar ayniqsa sezilarli bo'lib, xodimlarning salomatligi va ish sharoitlariga xavf solmoqda. Ekologik xavfsizlik va mehnat muhofazasi bir-biriga bog'liq bo'lib, ishchi kuchining barqarorligi va samaradorligini ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega.

Mehnatni muhofaza qilish - ishlab chiqarishdagi mehnat xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan vositalar usullar majmuidir. Demak, insonning mehnat xavfsizligini ta'minlash birinchi navbatda uning mehnat faoliyati jarayonini va uni amalga oshirishda yuzaga keladigan xavfli faktorlarni o'rganishni talab etadi [1]

O'zbekistonda mehnat muhofazasi va xavfsizligi ko'rsatkichlari turli sohalarda monitoring qilinmoqda.

O'zbekistonda iqtisodiy faol aholi bandligi (2023)

(O'zbekistonning 2023-yildagi iqtisodiy faol aholisining tarmoqlar bo'yicha ko'rsatkichi)
[2,3]

Ishlab chiqarish jarayonlari inson faoliyatining asosiy tarmoqlaridan biri bo'lib, mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, bu jarayonlar ekologik xavf omillarining manbai sifatida ham namoyon bo'ladi. Ishlab chiqarishda yuzaga keladigan ekologik xavf nafaqat atrof-muhitga, balki xodimlarning sog'lig'iga ham ta'sir qiladi. Shuning uchun ekologik xavfsizlikni ta'minlash ishlab chiqarish jarayonlarining uzluksizligi va samaradorligi uchun muhimdir.

Ishlab chiqarishda ekologik xavfsizlikning ta'minlanishi quyidagi omillar bilan bog'liq:

- Ishchilarning sog'lig'ini saqlash: Ishlab chiqarish jarayonlarida toksik moddalar, chang, gaz va shovqin kabi zararli omillar xodimlarning sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, sanoat korxonalarida ishlovchilar o'pka kasalliklari, allergiya va yurak-qon tomir tizimi muammolari bilan ko'proq to'qnash keladi.

- Ish samaradorligini oshirish: Xavfsiz va ekologik toza muhitda faoliyat yurituvchi ishchilarning samaradorligi oshadi, ular kamroq charchab, ishga bo'lgan munosabati ijobiylashadi.

- Atrof-muhitni muhofaza qilish: Ishlab chiqarishdan chiqayotgan chiqindilar va zararli moddalar ekologik xavfni oshiradi. Ushbu xavf jamiyatga salbiy ta'sir qilmasligi uchun chiqindilarni qayta ishlash va filtratsiya texnologiyalarini qo'llash zarur.

O'zbekistonda sanoat tarmoqlari faol rivojlanayotgan bo'lib, bu ekologik xavfsizlikka alohida e'tibor berishni talab qiladi. Mamlakatda ekologik muhofaza bo'yicha bir qator qonunlar va davlat dasturlari qabul qilingan. [6] Masalan, sanoat korxonalarida chiqindilarni

boshqarish va filtratsiya tizimlarini joriy etish talablari mavjud. Shuningdek, xodimlar xavfsizligi uchun maxsus himoya vositalari bilan ta'minlanadi.

Xodimlarning farovonligini ta'minlash mehnat xavfsizligi va sog'lig'ini boshqarish tizimini yoki ish joyidagi xavfsizlik dasturini amalga oshirishni o'z ichiga oladi. Bu muntazam tanaffuslar qilish, shaxsiy himoya vositalari bilan ta'minlash, favqulodda chiqish yo'llarini aniqlash va xodimlarni xavfli vaziyatlar haqida zudlik bilan xabar berishga undash kabi choratadbirlar orqali xavfsizlikni birinchi o'ringa qo'yadigan madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu amaliyotlarni kiritish nafaqat potentsial xavf-xatarlardan himoya qiladi, balki barcha ishtirokchilar uchun xavfsiz ish muhitida faoliyat yuritishiga olib keladi,

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ekologik xavfsizlik va mehnat muhofazasi bir-biriga uzviy bog'liq. Iqlim o'zgarishi tufayli yuzaga kelayotgan xavflar ishchilarning salomatligi va ishlab chiqarish samaradorligiga sezilarli ta'sir qiladi. O'zbekiston sharoitida ekologik xavfsizlikni oshirish uchun quyidagi tavsiyalarni amalga oshirish zarur:

1. Ishlab chiqarish jarayonlarida ekologik xavflarni bartaraf etish.
2. Atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan davlat dasturlarini joriy qilish.
3. Ish sharoitlarida xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha xalqaro standartlarga rioya qilish.

Ekologik xavfsizlik va mehnat muhofazasi masalalariga kompleks yondashuv

ishlab chiqarishning ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu degani, ishlab chiqarish jarayonlarida faqat iqtisodiy foyda olishga intilish emas, balki inson salomatligi va atrof-muhitning barqarorligini ta'minlashga alohida e'tibor qaratilishi kerak. Bunday yondashuv, avvalo, ishchilarning mehnat sharoitlarini yaxshilash, ularning sog'lig'ini himoya qilish va xavf-xatarlarni minimallashtirish imkonini beradi.

Ekologik xavfsizlik va mehnat muhofazasi birgalikda ishlab chiqarish jarayonlarini yanada samarali qilishga xizmat qiladi. Masalan, ekologik xavf tug'diruvchi chiqindilarni kamaytirish orqali nafaqat atrof-muhit himoyalanaadi, balki korxonalarining iqtisodiy xarajatlari ham qisqaradi. Shu bilan birga, ishchilar uchun xavfsiz va sog'lom muhit yaratilsa, ularning ishga bo'lgan motivatsiyasi ortadi, bu esa ishlab chiqarish hajmi va sifatining oshishiga olib keladi.

Bundan tashqari, ekologik xavfsizlikka e'tibor qaratish korxonalar uchun ijtimoiy mas'uliyatni oshirish vositasi sifatida ham muhimdir. Bu, o'z navbatida, korxonaning xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini kuchaytiradi, chunki ekologik toza va xavfsiz ishlab chiqarish bugungi global iqtisodiyotning asosiy talabi hisoblanadi.

Bunday kompleks yondashuvning yana bir muhim jihati shundaki, u barqaror rivojlanishga zamin yaratadi. Barqaror rivojlanish iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik masalalarning o'zaro muvozanatini ta'minlashni ko'zda tutadi. Ishlab chiqarishda ekologik xavfsizlik va mehnat muhofazasini birgalikda rivojlantirish orqali ushbu maqsadga erishish mumkin. Bu nafaqat hozirgi avlodning ehtiyojlarini qondirish, balki kelgusi avlodlarga ham sog'lom va xavfsiz muhitni saqlab qolish imkonini beradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ekologik xavfsizlik va mehnat muhofazasi

o'rtasidagi uyg'unlik korxonalar va jamiyat uchun ko'p qirrali foydalar keltiradi. Bu nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi, balki sog'lom ishchi kuchi, ekologik muvozanat va ijtimoiy farovonlikka hissa qo'shadi. Shu sababli, har qanday ishlab chiqarish korxonasi uchun bu masalalarga strategik yondashish nafaqat tanlov, balki zaruratdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. <https://kutubxona.samduuf.uz/download/539>
2. https://api.siat.stat.uz/media/uploads/sdmx/sdmx_data_554.pdf
3. https://api.siat.stat.uz/media/uploads/sdmx/sdmx_data_1315.pdf
4. O'.R.Yo'ldoshev, O.D.Rahimov, R.T.Xo'jaqulov, O.T.Hasanova. Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi. - T.: «Davr nashriyoti» MChJ, 2013, 11-12 betlar
5. <https://lex.uz/docs/-4739971>
6. <https://lex.uz/docs/-4574008>